

ZMĚNY LESNICKO-TYOLOGICKÉHO KLASIFIKAČNÍHO SYSTÉMU V SOUVISLOSTI S OBNOVOU OBLASTNÍCH PLÁNŮ ROZVOJE LESŮ V ČESKÉ REPUBLICE

CHANGES OF FOREST SITE CLASSIFICATION SYSTEM CONNECTED WITH UPDATING THE REGIONAL PLANS OF FOREST DEVELOPMENT IN THE CZECH REPUBLIC

Václav Zouhar

*Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, pobočka Brno,
Vrázova 1, 616 00, Brno, zouhar.vaclav@uhul.cz*

ABSTRACT

There are many changes of the Forest site classification system, based on a large database of the Czech forest site classification system. The most important one is a unification of base units of forest site classification system i. e. forest site types. These changes are applicable through the updating of Regional plans of forest development.

Keywords: Czech forest site classification system, Forest site type, Regional Plans of Forest Development

Úvod

Oblastní plány rozvoje lesů (OPRL) jsou metodickým nástrojem státní lesnické politiky. Doporučují zásady hospodaření v lesích, především při tvorbě a schvalování lesních hospodářských plánů a osnov (ÚHÚL, 2018). Důležitou částí OPRL jsou lesnicko-typologické mapy, které prostřednictvím lesních typů charakterizují přírodní podmínky určitého území společně s potenciálem přirozené vegetace. Lesní typy a soubory lesních typů jsou pak agregovány do cílových hospodářských souborů, pro které OPRL definují základní hospodářská doporučení. Jednotky lesnické typologie tak mají zásadní význam pro stanovení vhodných hospodářských cílů.

SOUČASNÝ STAV

Lesnicko-typologický klasifikační systém (LTKS), dříve znám jako Typologický systém ÚHÚL (PLÍVA, 1971), vznikl na počátku 70. let 20. století a od té doby byl používán téměř beze změn. Největším nedostatkem LTKS dosud je, že lesní typy byly používány v tzv. oblastních variantách, což mělo za následek, že pod totožným označením lesního typu se v různých PLO mohly nalézat jiné lesní typy. Tento stav vznikl pravděpodobně v době, kdy nebyla zajištěna centrální koordinace lesnicko-typologických prací na ÚHÚL, přibližně od poloviny 80. let do konce minulého století. V této době vznikla a začala být používána řada lesních typů z podmětu jednotlivých lesnických typologů, aniž by byla kriticky hodnocena potřeba zavedení nových jednotek. To vedlo k situaci, kdy v době zpracování OPRL existovalo v systému 1032 lesních typů. V době prvního publikování systému (PLÍVA, 1971), bylo v systému navrženo 651 lesních typů.

Po roce 2000 začaly na ÚHÚL práce na zpracování cca 50 tis. terénních zápisníků, které byly na lesnicko-typologických plochách pořízeny převážně v letech 1950–1980. Tyto zápisníky byly převedeny do databáze, na jejímž základě byly vypracovány v letech 2004–2007 Oblastní typologické elaboráty (OTE), které podrobně charakterizují přírodní podmínky přírodních lesních oblastí (PLO) včetně podrobných charakteristik lesnicko-typologických jednotek. Po dokončení OTE se lesničtí typologové na ÚHÚL začali zabývat zhodnocením celého systému s využitím rozsáhlé databáze a výsledků OTE.

Oblastní plány rozvoje lesů jsou zakotveny v § 23 odst. 1 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích. Jejich vyhotovení a náplň vymezuje vyhláška č. 83/1996 Sb., o zpracování oblastních plánů

rozvoje lesů a vymezení hospodářských souborů. OPRL se zpracovávají pro jednotlivé přírodní lesní oblasti v České republice s platností 20 let. První OPRL byly schvalovány v letech 1997 až 2001 (ÚHÚL, 2018). Lesnickou typologii najdeme v OPRL ve dvou kapitolách – v kapitole popisující přírodní podmínky PLO a v kapitole věnující se návrhu hospodářských doporučení skrze rámcové směrnice hospodaření (RSH). Vymezení RSH – tedy jejich rámec přírodních podmínek, pro které je RSH platná, se děje právě agregací lesnicko-typologických jednotek. Tato agregace je upravena přílohou č. 4 k vyhlášce č. 83/1996 Sb.

NAVROVANÉ ZMĚNY LESNICKO-TYOLOGICKÉHO KLASIFIKAČNÍHO SYSTÉMU

Primárním cílem navrhovaných změn LTKS je zpřehlednění a zjednodušení celého systému na úrovni jednotky lesní typ. Na základě dostupných dat Databáze lesnické typologie a OTE byly lesní typy všech PLO podrobeny kritickému pohledu, zda je jejich vymezení správné, zda se nepřekrývají s jinými, a zda jsou správně označené. Smyslem tohoto kritického hodnocení je odstranění oblastních variant lesních typů, sjednocení jejich označení a obsahové náplně tak, aby měly lesní typy stejnou platnost kdekoli na území našeho státu. Zároveň je zavedeno nové pojmenování lesních typů v jednotlivých souborech lesních typů (SLT). Dosavadní praxe pojmenovávala lesní typy podle rostlinného druhu travinné nebo bylinné vegetace, který svými vlastnostmi reprezentoval vlastnosti stanoviště. Například borůvkové nebo metličkové lesní typy udávaly v rámci edafické kategorie kyselé průměrné stanovištní podmínky, nebo lipnicové typy v rámci ekologické řady živné indikovaly sušší stanoviště v rámci souboru. Tato praxe, ale často u méně zkušených mapovatelů vedla k tomu, že lesní typy mapovali pouze na základě prezence/ absence dotčených druhů, bez ohledu na vlastnosti stanoviště.

Tento nedostatek je odstraněn zavedením nového systému pojmenovávání lesních typů v rámci SLT. Názvy jednotlivých lesních typů jsou odvozeny od ekologické varianty lesního typu a jeho postavení v SLT. Lesní typy jsou tedy nazvány jako modálnější, sušší, bohatší apod. Lesní typy, které reprezentují zvláštní vlastnosti stanoviště, nebo vegetace, jsou označeny jako specifické a jejich název obsahuje také charakter jejich výjimečnosti např. specifický hadcový. Bylo také zavedeno jednotné číslování lesních typů, které se ovšem nepodařilo dodržet u všech SLT z důvodu, že některé SLT obsahují více než dva specifické lesní typy.

Nové pojmenování a označení lesních typů se podařilo zavést u 83 % všech SLT a je následující: 0 – antropogenní, 1 – modálnější, 2 – chudší, 3 – bohatší, 4 – sušší, 5 – vlhčí, 6 – hlinitější, 7 – skeletnatější, 8 – specifický, 9 – specifický. Jednotné označování a číslování lesních typů se nepodařilo zavést u SLT 1X, 6Z, 8Z, 3Y, 6Y, 1C, 2C, 3C, 4C, 4D, 5D, 5J, 1L, 3L, v 9. a 10. lesním vegetačním stupni a u SLT společenstev borů.

Další změny LTKS jsou navrženy na úrovni souborů lesních typů, edafických kategorií a lesních vegetačních stupňů (LVS). Opticky nejvýraznější změnou LTKS je vložení 10. alpínského vegetačního stupně. Tento vegetační stupeň obsahuje pouze SLT 10Z – stanoviště vysokohorského primárního bezlesí charakteru arktalpínské tundry. Tato stanoviště jsou v současnosti mapována jako SLT 9Y – arctoalpinum. Alpínský vegetační stupeň byl na území bývalé ČSSR popsán prof. A. Zlatníkem (ZLATNÍK, 1975). Zlatníkovu koncepci vegetačních stupňů převzali autoři LTKS – ing. Průša a ing. Plíva, kteří jeho koncept mírně upravili a použili v LTKS. Také v jejich publikacích (např. PLÍVA, 1991) je při popisu vegetačních stupňů na území ČR popisován alpínský vegetační stupeň, ale prakticky nebyl mapován, protože alpínské bezlesí nebylo z hospodářského hlediska předmětem zájmu. Později byla tato stanoviště mapována v rámci 9. LVS, přestože charakteristice 9. LVS neodpovídají. Protože LTKS není dnes využíván pouze pro tvorbu lesních hospodářských plánů, ale je používán i pro návrh managementových opatření v ochraně přírody, nebo je používán jako srovnávací platforma výzkumných experimentů a pozorování, je smyslem zavedení alpínského stupně do Přehledu SLT v ČR především snaha o co nejpřesnější systematiku přírodních stanovišť v ČR

s návazností na obdobné klasifikační systémy. Zejména se jedná o návaznost na klasifikaci biotopů ČR, kde SLT 10Z odpovídá stanovištím kódu A1 až A6, a dále o návaznost na geobiocenologický systém, kde SLT 10Z odpovídá společenstvům 9. alpínského vegetačního stupně.

U edafických kategorií dochází ke změně názvu některých kategorií, tak aby názvy více reflektovaly ekologické vlastnosti kategorií a korespondovaly s názvy SLT. Dále dochází ke změně pojetí kategorie F – svahová, která byla dosud charakterizována stanovišti kamenitých stinných svahů. Nově je edafická kategorie chápána širěji a představuje kamenitá stanoviště v rámci živné ekologické řady. Je obdobou edafické kategorie N v kyselé řadě a kategorie A v řadě obohacené humusem.

Ve spektru souborů lesních typů byly navrženy následující změny:

- a) přidán SLT 1F a 2F – vychází z upraveného pojetí celé edafické kategorie F. Dosud tyto SLT nebyly vylišeny, protože v 1. a 2. lesním vegetačním stupni se nenacházejí stanoviště, která odpovídají původní definici edafické kategorie F.
- b) odstraněn SLT 1W – po vyhodnocení OTE byla jednotka shledána jako nadbytečná, v praxi nebyla při mapování používána.
- c) SLT 1U byl sloučen se SLT 1L (sloučení „měkkého a tvrdého luhu“ v nížinách) tak, aby byl zachován stejný postup členění lužních stanovišť v celé edafické kategorii L, kde ve vyšších polohách (v rámci vyšších LVS) edafická kategorie L obsahuje společenstva jak měkkého, tak tvrdého luhu (1L a 1U byly dosud výjimkou).
- d) přidán SLT 1R – vymezení olšových společenstev na rašeliništích (slatinách) s mocností rašeliny větší než 50 cm. Hranice 50 cm mocnosti rašeliny je limitem i u ostatních jednotek edafické kategorie R. Dříve byla tato stanoviště řazena do SLT 1T a 1G.
- e) přidán SLT 4L – pro podchycení specifických (kamenitých) podhorských lužních stanovišť, které nebylo možné klasifikovat do stávajících jednotek kategorie L nebo U.
- f) přidán SLT 4T – původní SLT 5T byl rozdělen na SLT 4T a 5T z důvodu podrobnější diferenciace trvale podmáčených chudých stanovišť středních poloh.
- g) odstraněn SLT 7B – z vyhodnocení OTE vyplynulo, že stávající stanoviště mapovaná jako SLT 7B odpovídají ve skutečnosti společenstvům 6. LVS, a tudíž byla tato stanoviště překlasifikována jako SLT 6B.
- h) SLT 8A byl změněn na SLT 7A – ve stávající podobě LTKS jednotka 7A chyběla. Z dat OTE byla společenstva těchto stanovišť vyhodnocena jako odpovídající 7. lesnímu vegetačnímu stupni a proto bylo označení jednotky změněno.
- i) přidán SLT 7L – k podchycení specifických stanovišť a fytocenóz horských luhů se společenstvy s vysokou účastí smrku ztepilého.

Všechny výše popsané změny jsou formou „typologické tabulky“ v příloze č. 1 (viz příloha).

NAVRHOVANÉ ZMĚNY VYHLÁŠKY Č. 83/1996 Sb.

Jak bylo uvedeno výše, lesnická typologie se aplikuje do OPRL prostřednictvím agregace lesních typů a souborů lesních typů do cílových hospodářských souborů. Tato agregace je obsažena v příloze č. 4 vyhlášky č. 83/1996 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a vymezení hospodářských souborů. V této příloze je navíc k vymezeným cílovým hospodářským souborům (CHS) připojeno rámcové vymezení druhové skladby porostů včetně seznamu melioračních a zpevňujících dřevin. Na současně platné agregaci SLT do CHS se v praxi ukázal být problémovým fakt, že některé SLT mohly být alternativně zařazeny do 2 u některých i do 3 CHS. Některé SLT byly navíc rozděleny mezi 2 CHS podle neurčitého klíče chudší-bohatší lesní typy. Tato nejednoznačná přiřazení SLT do CHS pak zejména orgánům

státní správy komplikovala hlavně kontrolní činnosti. S blížícím se termínem obnovy OPRL byly započaty práce na novelizaci vyhlášky č. 83/1996 sb. Pro novelu vyhlášky byl navržen klíč, který jednoznačně přiřazuje lesní typy a soubory lesních typů do CHS tak, aby neexistovala možnost alternativního zařazení. Tato přesná agregace je možná díky sjednocenému pojetí lesních typů v LTKS.

Další navrženou úpravou vyhlášky je „legislativní ukotvení“ lesnické typologie. Ačkoliv je lesnická typologie (lesnicko-typologická mapa) základem hospodářské úpravy našich lesů, nebyla dosud legislativně upravena, tak jako jsou zemědělské BPEJ (Bonitované půdně ekologické jednotky) upraveny vyhl. č. 327/1998 Sb. Dosud najdeme v lesnické legislativě zmínku o lesnické typologii pouze ve vyhl. č. 83/1996 sb. v §1 odst. 5d, který zmiňuje lesnicko-typologickou mapu a v §1 odst. 6, který definuje, že pro potřeby lesnicko-typologického mapování se používá Přehled souborů lesních typů České republiky, který je uveden v příloze č. 2 vyhlášky č. 83/1996 sb.

Výstupy lesnické typologie jsou dnes používány pro širokou škálu účelů, nejlépe využití lesnické typologie shrnuje ÚHÚL (2018):

- je součástí lesních hospodářských plánů a osnov (podle nichž na svých majetcích hospodaří vlastníci lesů) podkladem pro stanovení hospodářských opatření, provozních a produkčních cílů,
- poskytuje podklady pro oceňování lesních pozemků (podle § 12 zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku),
- je podkladem pro přidělování dotací na hospodaření v lesích (příloha č. 9 k zákonu o státním rozpočtu),
- je podkladem pro hodnocení funkcí lesních ekosystémů,
- je používána jako srovnávací báze při výzkumu lesních ekosystémů,
- je nezbytná při zalesňování nelesní půdy pro stanovení vhodné druhové skladby nového lesního porostu,
- slouží jako podklad pro rozhodování orgánů státní správy lesů a státní správy ochrany přírody,
- je podkladem pro managementová opatření v chráněných územích.

Z uvedeného výčtu použití výstupů lesnické typologie je zřejmé, že současná právní úprava je nedostačující. Přestože se návrh novely vyhlášky č. 83/1996 sb. snaží definovat lesnickou typologii, popsat LTKS a principy institucionálního zajištění a fungování lesnické typologie, je tato úprava stále nedostatečná. Zcela jistě by bylo třeba lesnickou typologii právně upravit podrobněji a přesněji a to obdobným způsobem jako jsou upraveny BPEJ, tedy samostatnou vyhláškou. Vyhlášku bohužel není možno navrhnout bez změny lesního zákona č. 289/1995 sb., tudíž nezbývá než počkat na dobu, kdy bude novelizován také lesní zákon.

ZÁVĚR

Výše popsané úpravy Lesnicko-typologického klasifikačního systému a vyhlášky č. 83/1996 sb. je potřeba v tuto chvíli chápat jako návrh opatření, která jsou navržena pro zlepšení lesnické typologie a její praktické použitelnosti. Dokud však nebude vydána nová vyhláška k OPRL, není možné tyto změny realizovat. Podklady pro novelizaci vyhlášky byly zpracovány a nyní jsou připravovány do legislativního procesu tvorby a schvalování nové vyhlášky. Nezbývá než si přát, aby všechny legislativní práce proběhly rychle, a již v roce 2018 jsme mohli navržené úpravy lesnické typologie realizovat.

LITERATURA

PLÍVA, K. (1971): Typologický systém ÚHÚL. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem: 119 s.

- PLÍVA, K. (1991): Přírodní podmínky v lesním hospodářství. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 264 str.
- ÚHÚL, (2018): <http://www.uhul.cz/nase-cinnost/oblastni-plany-rozvoje-lesu>, 9.1.2018.
- ZLATNÍK, A. (1975): Ekologie krajiny a geobiocenologie. Scriptum VŠZ Brno, 172 str.

PŘÍLOHA

Tabulka 1. Lesnicko-typologická tabulka.

Návrh úpravy Přehledu souborů lesních typů v ČR

Ekologická řada		EXTREMNI			KYSELÁ				ŽIVNÁ					OBOHACENÁ HUMUSEM			OBOHACENÁ VODOU			OGLEJENÁ			GLEJOVÁ		RAŠELINNÁ							
		bazická zakrslá	zakrslá	skeletová	chudá	kyselá	kyselá kamenitá	kyselá hlinitá	svěží	svěží kamenitá	vysýchavá	bohatá	vápencová	hlinitá	obohacená	obohacená kamenitá	obohacená skeletová	lužní	úžlabní	vlhká	oglejená svěží	oglejená kyselá	oglejená chudá	glejová	glejová chudá	rašelinná						
		X	Z	Y	M	K	N	I	S	F	C	B	W	H	D	A	J	L	U	V	O	P	Q	G	T	R						
Lesní vegetační stupeň		Dubový	1X	2X	3X	4X	5X	6X	7X	8X	9X	10X																				
		Bazická zakrslá DOUBRAVA	1X	2X	3X	4X	5X	6X	7X	8X	9X	10X																				
		Zakrslá DOUBRAVA	1Z	2Z	3Z	4Z	5Z	6Z	7Z	8Z	9Z	10Z																				
		Skeletová buková DOUBRAVA	1Y	2Y	3Y	4Y	5Y	6Y	7Y	8Y	9Y	10Y																				
		Chudá borová DOUBRAVA	1M	2M	3M	4M	5M	6M	7M	8M	9M	10M																				
		Kyselá DOUBRAVA	1K	2K	3K	4K	5K	6K	7K	8K	9K	10K																				
		Kyselá kamenitá DOUBRAVA	1N	2N	3N	4N	5N	6N	7N	8N	9N	10N																				
		Kyselá hlinitá DOUBRAVA	1I	2I	3I	4I	5I	6I	7I	8I	9I	10I																				
		Svěží DOUBRAVA	1S	2S	3S	4S	5S	6S	7S	8S	9S	10S																				
		Svěží kamenitá habrová DOUBRAVA	1F	2F	3F	4F	5F	6F	7F	8F	9F	10F																				
Vysýchavá habrová DOUBRAVA	1C	2C	3C	4C	5C	6C	7C	8C	9C	10C																						
Bohatá habrová DOUBRAVA	1B	2B	3B	4B	5B	6B	7B	8B	9B	10B																						